

Marie Neergaard
Dialogisk undervisning
Traditioner, teorier og metoder til praksis

1. udgave, 1. oplag, 2021

© 2021 Dafolo A/S og forfatteren

Serieredaktion: ph.d. Andreas Rasch-Christensen

Forlagsredaktion: Sophie Hill

Manuskriptet er fagfællebedømt efter kriterierne i den bibliometriske forskningsindikator.

Omslagsdesign: Studio Sabine Brandt
Grafisk opsætning: Jane Rasmussen

Grafisk produktion: Jypa, Frederikshavn

 Svanemærket trykkeri 5041 0826

Kopiering fra denne bog kan kun finde
sted på de institutioner, der har indgået
aftale med Copydan, og kun inden for
de i aftalen nævnte rammer.

Forlagsekspedition:

Dafolo A/S

Suderbovej 22-24

9900 Frederikshavn

Tlf. 9620 6666

Fax 9843 1388

E-mail: forlag@dafolo.dk

www.dafoloforlag.dk

Serie: Undervisning og læring

ISSN 2246-3259

Varenr. 7875

ISBN 978-87-7160-760-4

Hos Dafolo ønsker vi sammen med andre
at bidrage og inspirere til, at børn, unge
og voksne kan lære, trives og være.

Det dialogiske rum

Ifølge Rupert Wegerifs teori om det dialogiske rum (eng. *dialogic space*) (Wegerif, 2020b) er undervisning dialogisk, når eleverne deltager i dialoger, der har form som en fælles undersøgelse. Således skal begrebet rum ikke forstås som klasserum, men i overført betydning, sådan at der skabes plads til – rum til – undersøgelser i samtalen.

Traditionelt foregår undervisningen sådan, at læreren formidler allerede eksisterende viden til eleverne, og gennem spørgsmåls- og svarinteraktioner prøver at finde ud af, om de har forstået stoffet. Med teorien om det dialogiske rum introduceres en tilgang til undervisningen, hvor der derimod stilles spørgsmålstejn ved eksisterende viden. På den måde skal dialogen hos Wegerif forstås som en langsigtet kulturel dialog med tidligere tiders sandheder og selvfølgheder snarere end som en ansigt-til-ansigt-samtale om et bestemt fagligt indhold. Eleverne positioneres således som aktive medskabere i produktionen af ny viden og ikke kun i konstruktionen af egne forståelser.

Wegerif argumenterer for, at læreren kan etablere det dialogiske rum gennem tre grundlæggende principper: at åbne rummet, at udvide rummet og at uddybe rummet. Fra dette rum kan nye samskabte forståelser og betydninger udspringe.

At åbne rummet

Idéen om at åbne det dialogiske rum er egentlig ret enkel. Når vi stiller et åbent og autentisk spørgsmål ved fx at spørge "hvordan" eller "hvorfor", åbnes rum-

met. Det er altså bedre at bruge tid på at overveje, hvilket stort spørgsmål der skal stilles, end at stille en hel masse uovervejede små spørgsmål.

Kunsten er for de fleste ikke at åbne rummet, men at holde det åbent. Det, der holder rummet åbent, er den ufærdige og dynamiske spænding mellem forskellige stemmer, der bringer dem i svingninger med hinanden. Rummet er altså ikke bare et rum, men et resonansrum. Hvis den usikre spænding mellem stemmerne forløses med et korrekt svar, der ikke giver anledning til en ny usikkerhed eller et nyt spørgsmål, lukker rummet.

I denne anerkendelse af, at andres perspektiver er nødvendige for at holde rummet åbent, ligger også en åbning af relationerne mellem dem, der er til stede. Uden de andre mistes spændingen og muligheden for nye erkendelser, der rækker ud over egen forståelseshorisont. Således bidrager det at engagere sig relationelt i dialogen ved at stille spørgsmål, lytte og respondere på andre og på omverdenen til at holde rummet åbnet.

De to andre principper om henholdsvis at udvide rummet og uddybe rummet holder rummet åbent ved i billedlig forstand at spænde det ud hver sin vej – i bredden og i dybden.

At udvide rummet

At udvide rummet handler om at skabe en større bredde og mangfoldighed af mulige svar på spørgsmål. Et første grundprincip er at spørge eleverne om, hvilke perspektiver og meninger de har på og om emnet. Dernæst kan klassen i fællesskab og guidet af læreren undersøge, om der er flere stemmer og perspektiver i fx litteraturen, på nettet etc. Og til sidst kan man gå hypotetisk til værks og spørge, om der kan findes flere perspektiver eller meninger, som man ikke konkret kan finde frem til, men blot forestille sig findes.

Denne udvidelse af rummet er både gavnlig, når eleverne arbejder med konkrete problemløsninger (fx hvordan klassen kan bidrage til at belaste klimaet mindre?), men også når de skal analysere og tage stilling til mere abstrakte problemstillinger (fx hvorfor tro er vigtigt i mange menneskers liv?). Wegerif argumenterer endvidere for, at tilgangen både kan anvendes i oplagte fag som fx historie (til at forstå historiske begivenheders mange sider) og i mindre oplagte fag som fx matematik (til at anskueliggøre, at der er flere matematiske løsningsmodeller til samme praktiske problem).

Gennem princippet om at udvide rummet lærer eleverne at forholde sig åbent over for en mangfoldighed af synspunkter, holdninger og værdier, ligesom de får en grundlæggende forståelse af, at ikke kun deres viden, men også videnskab bredt set udvikler sig gennem dialog.

At uddybe rummet

Det sidste princip, at uddybe rummet, handler om at sætte spørgsmålstegn ved hidtige antagelser og at være undersøgende i forhold til, hvor den viden, man bygger sit perspektiv på, kommer fra. Hvor det at udvide rummet handlede om at tilføje flere perspektiver (en kvantitativ bevægelse), handler dette princip altså om at undersøge perspektivet grundigere (en kvalitativ bevægelse).

Man kan uddybe rummet på flere måder. For det første kan man forholde sig reflekterende til, hvad det er, man har taget for givet, når man har en bestemt holdning eller indtager et bestemt perspektiv. Man kan eksempelvis spørge sig selv, hvad den bagvedliggende præmis, antagelse eller formodning er. For det andet kan man spille "djævelens advokat" ved at spørge kritisk til, hvor sikker man er på perspektivet eller holdningen. Usikkerheden skal skabe åbninger for dybere refleksion. For det tredje kan man stille spørgsmål til, hvorfra man ved det, man ved. Ved at overveje dette kan eleverne få erfaringer vi det, være kildekritiske og med tiden lære at vurdere, hvilke typer informationer de kan bruge i forskellige sammenhænge.

I figur 18 herunder vægtes de tre perspektiver ligeligt i en samlet model. I praksis vil det dog nogle gange give mening at arbejde mere dybdegående med et af principperne på bekostning af de andre afhængigt af målet med undervisningen. Modellen kan fungere som en simpel didaktisk model, hvor læreren strukturerer sin undervisning i tre faser: først en åbnende aktivitet (fx et forudbestemt lærerspørgsmål, et elevbestemt spørgsmål, identifikation af en aktuel problemstilling i en tekst/film etc.), en udvidende aktivitet (fx brainstorm på perspektiver på et emne, en holdningslinje med et kontinuum fra en pol til en anden, spørgeundersøgelse blandt forældre eller andre klasser etc.) og til slut en uddybende aktivitet (fx diskussion, undersøgelse, research etc.). I figuren er der tilføjet enkle støttespørgsmål til de tre principper.